

МОДЕЛЬ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В НАУКОВОМУ ЛІЦЕЇ НА І ЕТАПІ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ПРОЄКТУ НУШ

MODEL OF ORGANIZATION OF EDUCATIONAL ACTIVITIES IN A SCIENTIFIC LYCEUM AT THE FIRST STAGE OF THE NUSH PILOT PROJECT

У статті розглянуто особливості реалізації Концептуальних засад реформування профільної середньої освіти на етапі передпілотування у 2025/2026 н.р., зокрема апробацію організаційних і педагогічних підходів, що визначають основу реформи, у комунальному закладі «Чернігівський обласний науковий ліцей» Чернігівської обласної ради. Ідеться про розроблення освітньої моделі, що ґрунтується на багаторічному досвіді закладу як старшої профільної школи, та нові тенденції в організації освітнього процесу. На I етапі експериментального проєкту вирішувались такі завдання: 1) апробувати нові підходи до організації освітнього процесу, що передбачало поєднання поглибленого вивчення предметів, профільних і міжпрофільних курсів, факультативів, консультацій, індивідуальної роботи; формування індивідуальних освітніх траєкторій; 2) створити безпечне та комфортне освітнє середовище з використанням нових або вже перевірених механізмів підтримки учнів з метою допомогти їм адаптуватись до змін; 3) визначити проблеми на етапі передпілотування та шляхи їх вирішення.

До I етапу експериментального проєкту долучені 227 учнів ліцею. З них – 121 – учні 10-х класів, 58 учителів, з них – 54 учителі-предметники, 4 – керівники гуртків. Поставлено за мету перевірити ефективність застосування нових підходів до організації освітньої діяльності в закладі, що забезпечує спеціалізовану освіту наукового спрямування.

Робимо висновок, що сучасні підходи до організації освітньої діяльності в науковому ліцеї та інноваційні форми взаємодії учасників освітнього процесу забезпечують ефективність профільного навчання та сприяють формуванню індивідуальних освітніх траєкторій здобувачів освіти.

Методологія дослідження ґрунтувалась на вивченні науково-методичних джерел, нормативно-правових документів – для з'ясування ступеня розробленості проблеми; узагальнення й систематизація – для узагальнення теоретичних основ досліджуваної проблеми, уточнення змісту понять: «профільне навчання», «спеціалізована освіта наукового спрямування». У дослідженні застосовано емпіричні методи (педагогічне спостереження, анкетування) – для визначення проблем на етапі впровадження нових підходів до організації освітньої діяльності; праксиметричні (вивчення педагогічного досвіду, продуктів діяльності вчителів, які забезпечують поглиблене викладання предметів, профільних/міжпрофільних курсів, факультативів, документації ліцею) – для визначення ефективності впливу підходів до організації профільного навчання. Комплексне використання методів забезпечило цілісний аналіз якості організації освітнього процесу в ліцеї.

Мета статті – представити модель організації освітнього процесу в науковому ліцеї, що бере участь у I етапі передпілотування НУШ, проаналізувати проблеми, що виника-

ють, та визначити перспективи розвитку наукового ліцею в контексті реформування старшої профільної школи.

Ключові слова: експериментальний проєкт, науковий ліцей, старша профільна школа, академічна свобода, індивідуальна освітня траєкторія.

The article examines the features of the implementation of the Conceptual Principles of Reforming Specialized Secondary Education at the pre-piloting stage in the 2025/2026 academic year, in particular, the testing of organizational and pedagogical approaches that determine the basis of the reform in the municipal institution "Chernihiv Regional Scientific Lyceum" of the Chernihiv Regional Council. This is about developing an educational model based on the institution's many years of experience as a senior specialized school, and new trends in the organization of the educational process.

The research methodology was based on the study of scientific and methodological sources, regulatory and legal documents - to clarify the degree of development of the problem; generalization and systematization - to generalize the theoretical foundations of the problem under study, clarify the content of the concepts: «profile training», «specialized education of a scientific direction». The study used empirical methods (pedagogical observation, questionnaires) to identify problems at the stage of implementing new approaches to organizing educational activities; praximetric (study of pedagogical experience, products of teachers' activities that provide in-depth teaching of subjects, specialized/interdisciplinary courses, electives, lyceum documentation) - to determine the effectiveness of the impact of approaches to the organization of specialized training. The comprehensive use of methods provided a holistic analysis of the quality of the organization of the educational process in the lyceum. At the first stage of the experimental project, the following tasks were solved: 1) to test new approaches to organizing the educational process, which included a combination of in-depth study of subjects, specialized and interdisciplinary courses, electives, consultations, and individual work; the formation of individual educational trajectories; 2) create a safe and comfortable educational environment using new or proven student support mechanisms to help them adapt to change; 3) identify problems at the pre-piloting stage and ways to solve them. The first stage of the experimental project involved 227 lyceum students. Of these, 121 were 10th grade students, 58 were teachers, 54 of whom were subject teachers, and 4 were group leaders. The goal was to test the effectiveness of applying new approaches to organizing educational activities in an institution that provides specialized scientific education.

We conclude that modern approaches to the organization of educational activities in a scientific lyceum and innovative forms of interaction between participants in the educational process ensure the effectiveness of specialized training and contribute to the formation of individual educational trajectories of education seekers.

УДК 373.5.014.3
DOI <https://doi.org/10.32782/ip/89.42>
Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

Сердюк Г.А.,
orcid.org/0000-0003-2660-5553
докт. філос. в гал. Освіти,
в.о. директора
Комунального закладу «Чернігівський
обласний науковий ліцей»
Чернігівської обласної ради

The purpose of the article – to analyze the problems that arise at the stage of the experimental project (pre-pilot) of a senior specialized school, and to determine the prospects for the development of a scientific

lyceum in the context of reforming a senior specialized school.

Key words: *experimental project, scientific lyceum, senior specialized school, academic freedom, individual educational trajectory.*

Постановка проблеми в загальному вигляді.

З метою адаптувати реформу старшої профільної школи до українських реалій, викликів воєнного часу її старт заплановано у 2026/2027 н.р. До цього процесу долучаться 150 академічних ліцеїв. Наразі реалізується I етап експериментального проекту, у якому беруть участь 30 закладів освіти. Наказ МОН України від 10.10.2024 №1451 «Про затвердження Концептуальних засад реформування профільної середньої освіти (академічні ліцеї)» чітко визначає контекст реформи, обґрунтування змін (проблема мотивації, розвиток життєво необхідних навичок, простір академічного вибору, створення передумов для реалізації планів на майбутнє, нові підходи до профорієнтації). «Мета передпілотування – перевірка організаційних і педагогічних підходів, які закладені в основу реформи», мінімізація ризиків і забезпечення успішної реалізації нових освітніх моделей. Визначено ключові аспекти цього етапу: розроблення та тестування навчальних програм, оцінка адаптаційної здатності закладу, готовності впроваджувати інновації, забезпечувати якість освіти; збір та аналіз даних про ефективність змін; коригування методик і підходів, що виявили свою неефективність [6].

Реформування старшої профільної школи в поєднанні з викликами воєнного часу потребує розробки сучасних механізмів взаємодії освіти і науки. Досвід закладів, долучених до цього процесу, може стати цінним набутком для подальшого оновлення змісту освіти відповідно до завдань розвивати життєво необхідні компетентності здобувачів освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Теорія і практика профільного навчання була предметом дослідження українських науковців, педагогів. Наприклад, Т. Лукашенко, Л. Липова, І. Кучерявий, А. Габ, Д. Шахнін, В. Малишев привертати увагу як до досвіду, так і до проблем, перспектив упровадження профільного навчання [3]. О. Малихін, Н. Арістова, Л. Шелестова, О. Барановська, В. Кизенко, О. Кравчук, С. Трубачева, О. Черноус досліджували особливості реалізації технологій профільного навчання в закладах загальної середньої освіти [4]. Вивчаючи проблему впровадження ключових ідей старшої профільної школи, ми виявили, що в наукових розвідках О. Хмельницької, Л. Ткаченко не лише проаналізовано нормативно-правові засади освітньої діяльності старшої профільної школи, але й уточнено основні поняття та категорії, що використовуються в профільній школі, завдання, принципи, форми та методи організації профільного навчання [10, с. 45].

До ключових умов, що сприяють ефективній організації освітнього процесу в профільній школі, віднесено допрофільну підготовку здобувачів освіти, індивідуальну освітню траєкторію. Згодні з думкою науковців про дисциплінарний принцип як найбільш ефективний у практиці шкільної освіти, оскільки ґрунтується на вивченні суміжних дисциплін. Формування профілів здійснюється на основі вибору предметів, які вивчаються на поглибленому рівні, профільних курсів, факультативів, що забезпечують підготовку до вибору майбутньої спеціальності. І якщо на цьому етапі в учнів є вибір, можемо говорити як про академічну свободу, так і про формування індивідуальної освітньої траєкторії. У дослідженнях А. Завгородньої «схарактеризовано концептуальні підходи, на яких ґрунтується зміст навчання в профільних класах середніх загальноосвітніх шкіл: системний, особистісно-орієнтований, комплексний, інтегративний, психосоціальний, аксіологічний, культурологічний, акмеологічний, компетентнісний, діяльнісний, синергетичний, рефлексійний, середовищний», що вважаємо цінним для практичної реалізації [1]. Вивчаючи особливості розвитку та впровадження профільного навчання старшокласників, дослідниця А. Загородня розглядає його як радикальну форму диференціації навчання та визначає педагогічні умови ефективності такого навчання [2]. Отже, у наукових дослідженнях аргументовано актуальність застосування профільного навчання в системі старшої школи.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Узагальнивши результати наукових досліджень, зазначимо, що відповідно до специфіки наукових ліцеїв як закладів, що забезпечують спеціалізовану освіту наукового спрямування, «на етапі переходу до старшої профільної школи актуалізується проблема розвитку дослідницької компетентності вчителя». Це «потребує нових підходів щодо принципів, змісту, методів, форм та технологій організації освітньої діяльності. Ідеться про спроможність педагогів забезпечувати науковий характер освіти відповідно до засад державної політики у сфері освіти та принципів педагогічної діяльності» [7, с. 254]. Спираючись на компетентнісний підхід, розглядаємо освітній процес у поєднанні з дослідницькою роботою, що потребує розвиненої дослідницької компетентності фахівців. Привертаємо увагу до таких важливих питань: «оволодіння методами постійного наукового пізнання, методологією науково-педагогічної роботи, здатність до самостійної дослідницької діяльності, набуття інноваційного досвіду,

долучення до професійної взаємодії в сучасному освітньо-науковому просторі, системний науково-методичний супровід фахівця» [8, с. 111]. Стандарт спеціалізованої освіти наукового спрямування визначає обов'язкові вимоги до дослідницької компетентності здобувачів освіти та до результатів дослідно-орієнтованого навчання здобувачів освіти за відповідними профілями [9]. Звідси багатовекторність освітньої діяльності наукового ліцею як старшої профільної школи і як спеціалізованого закладу. Це потребує подальшого наукового вивчення. Практичне значення дослідження в тому, щоб показати освітню модель, що підтвердила свою ефективність, зокрема на I етапі експериментального проєкту (передпілоту). Практичний досвід організації освітнього процесу в науковому ліцеї слугуватиме основою для пілотування трирічної профільної освіти з 2026/2027 н.р.

Мета статті – проаналізувати всі складові підготовки до запровадження трирічної старшої профільної школи, презентувати модель організації освітнього процесу в науковому ліцеї – учасника експериментального проєкту, сформулювати висновки щодо її ефективності та визначити коло проблем, що потребують вирішення.

Виклад основного матеріалу. Організація освітнього процесу в закладі, що є учасником передпілотування, потребувала ретельної підготовки й навчання адміністрації ліцею, учителів. Це стало можливим завдяки «Програмі розвитку освітніх управлінців», яку реалізував БО «Міжнародний благодійний фонд «СЕЙВД». Визначимо професійні компетентності, необхідні для організації ефективної роботи: компетентності стратегічного управління закладом, персоналом, забезпечення якості освітньої діяльності та функціонування внутрішньої системи забезпечення якості освіти, лідерська, емоційно-етична, педагогічного, соціального та мережевого партнерства, проєктувальна, інноваційна. На етапі підготовки важливо було долучати до виконання завдань усіх учасників освітнього процесу: учнів, учителів, батьків, навіть майбутніх абітурієнтів. Оскільки йшлося про перспективи розвитку закладу, актуальним було виявлення своїх сильних та слабких сторін, можливостей і загроз за допомогою проведення SWOT-аналізу, визначити фактори впливу (політичні, економічні, соціально-культурні, технологічні) з використанням PEST-аналізу. Розуміння свого призначення було визначено через поняття «місія ліцею», яку бачимо в тому, що професійна команда педагогів, науковців, представників творчої інтелігенції, випускників ліцею гуртує старшокласників регіону, здібних до інтелектуальної праці; забезпечує розкриття, збагачення та реалізацію особистісного потенціалу; формує образ України, у якій наші випускники будуть прагнути жити і творити.

У процесі колективної творчої співпраці було визначено візію ліцею. Позиціонуємо свою візію як «О!світ» – освітній хаб, що забезпечує якісну спеціалізовану освіту наукового спрямування для обдарованої молоді регіону. Виконання візії можливе завдяки чітко визначеній Стратегії розвитку закладу, де визначено стратегічні цілі, реалізація яких можлива завдяки операційним цілям. Ідеться про конкретні кроки та завдання, розподіл ресурсів закладу (людських, матеріальних, фінансових) для втілення цілей, регулярний моніторинг та оцінку динаміки розвитку, аналіз показників ефективності, коригування за потреби, про активну комунікацію та мотивацію. Було створено мапу стейхолдерів (https://miro.com/app/board/uXjVLeY_iTQ=?share_link_id=531046310568) та бенефіціарів ліцею. Маючи Дистанційну наукову школу – ефективну систему пошуку й долицейної підтримки здібних учнів базових шкіл області, можемо вивчати запити здобувачів освіти регіону та корелювати свою діяльність відповідно до сучасних вимог і тенденцій. У ліцеї оновлено освітню програму, на основі якої складено робочий план. Багаторічна й багатовекторна мережева співпраця педагогічного колективу ліцею з активним учительством Чернігівщини, України, Європи дає можливість тримати профільність закладу на високому рівні. 32% викладачів наукового ліцею мають наукові ступені (3 доктори наук, 13 кандидатів наук, 1 доктор філософії, 2 аспіранти). Якість кадрового складу визначає якість забезпечення освітнього процесу, особливо в частині викладання профільних/міжпрофільних курсів, факультативів.

За більше, чим три десятиліття функціонування закладу як старшої профільної школи були сформовані цінності ліцею – інтелект, духовність, здоров'я, репутаційний капітал, доповнені поняттями «професійність», «добросовісність», «патріотизм», що в реаліях нового часу набувають особливого значення. У процесі колективної творчої співпраці учасників освітнього процесу було сформовано портрет абітурієнтів кожного профілю в контексті п'яти ключових компонентів: знання та навички відповідно до рівня академічної підготовки з базових і профільних предметів; кола захоплень, що мотивують до поглибленого навчання та дослідницької діяльності; спрямування, нахили, здібності – пізнавальні стилі, аналітичні або творчі нахили, цінності та особистісні якості, зокрема відкритість до нового, самодисципліна, відповідальність, емпатійність, наполегливість у досягненні; мотивація до навчання, що ґрунтується на готовності долати труднощі, розвиватись в обраній галузі та брати участь у проєктно-дослідницькій діяльності ліцею [5]. Також маємо портрет свого випускника/иці на основі моделі культурно-креативної особистості, розробленої в ліцеї науково-практичною лабораторією з упровадження

універсально-інтегральної багаторівневої освіти для формування універсальної картини світу учнівської молоді.

Привернемо увагу до розроблених нормативно-правових документів ліцею, що дають можливість структурувати роботу та реалізувати свою місію: 1. Статут ліцею. 2. Стратегія розвитку ліцею. 3. Освітня програма. 4. Річний план роботи. 5. Навчальний план. 6. Положення про внутрішню систему забезпечення якості освіти, Положення про методичну раду, Положення про методичні комісії, Положення про академічну доброчесність, Положення про Ліцейну академію наук «Веді», Положення про проєктну роботу, Положення про іменні стипендії, Положення про ліцейну Нобелівську премію, Положення про дистанційну наукову школу (ДНШ).

Формування профілів закладу – це ще одне важливе завдання, що потребує особливої уваги, а саме: моніторингу запитів випускників, що здобули базову середню освіту, освітніх можливостей обласного центру відповідно до сформованої мережі академічних ліцеїв, зокрема пропозицій щодо профілів, ретельного аналізу потреб регіону у певних професіях. Профілі формуються відповідно до трьох кластерів. У межах мовно-літературного кластера в науковому ліцеї сформовано суспільно-гуманітарний профіль (мовна галузь знань). Предмети, що вивчаються поглиблено:

англійська мова, німецька мова, історія України. Соціально-гуманітарний кластер представлено економіко-правовим профілем, де поглиблено вивчаються економіка, правознавство, історія України (економіко-правова галузь знань). STEM-кластер представлено техніко-технологічним профілем (математична, інформаційна галузь знань) з поглибленим вивченням алгебри, геометрії, інформатики. У межах STEM-кластера сформовано природничо-математичний профіль (біологічна та хімічна галузь знань), де поглиблено вивчається біологія, хімія. На етапі вибору профілю здобувачі освіти визначаються з пакетним рішенням, що становить сутність профілю. Додаткові курси, інтегровані предмети поглиблюють профіль. Вибір позапрофільних предметів обумовлюється інтересами здобувачів освіти, їхніми здібностями.

У закладі протягом 2025/2026 н.р. заплановано апробацію інтегрованих курсів «Природничі науки» (суспільно-гуманітарний профіль (мовна галузь, економіко-правова галузь), «Література (українська і зарубіжна)» (техніко-технологічний, природничо-математичний профілі), профільних курсів за вибором «Теорія ймовірностей та математична статистика», «Географія релігій», «Курс особистісного розвитку та кар'єрного орієнтування», «Основи ділового спілкування англійською мовою»; здійснюватиметься формування індивідуальних освітніх траєкторій через систему академічної свободи

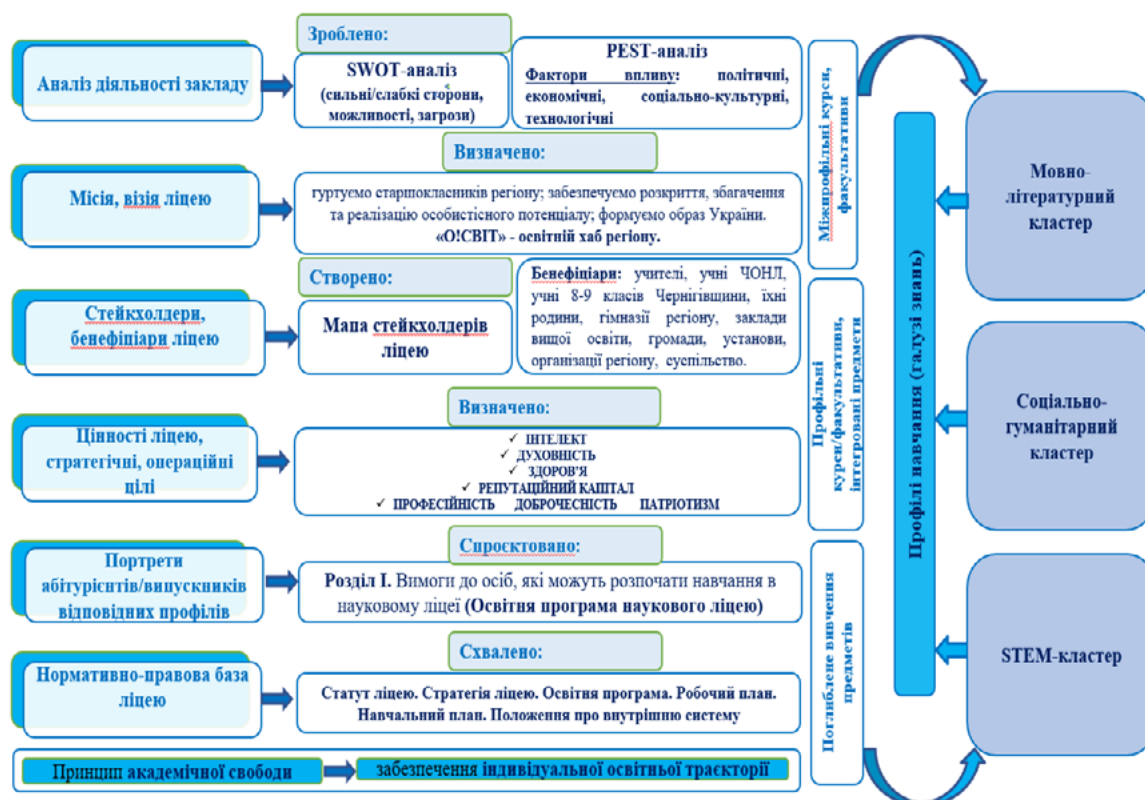

Рис. 1. Модель організації освітньої діяльності в науковому ліцеї (І етап експериментального проєкту НУШ)

у виборі профільних/непрофільних курсів, факультативів («Іноземна мова в професійному самовизначенні», «Політична географія», «Психологія життєвого успіху», «Основи фінансової грамотності», «Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе», «Юний фармацевт», «Основи медичної хімії», «Основи апаратного та програмного забезпечення роботи комп'ютера», «Основи критичного мислення»), предметних/творчих гуртків (науково-технічного, з основ програмування, хімії, англійської мови, економіки, краєзнавчо-туристичного), професійних студій (журналістської, фармацевтичної, психологічної, бізнес-студії), консультацій (з української, англійської мов, математики), індивідуальних занять (математики, англійської мови, хімії). В 11 класах запропоновано вивчення факультативних курсів «Розв'язування задач з параметрами», «Розв'язування задач з хімії», «Біохімічні основи життя», «Основи ділового спілкування англійською мовою», «Соціальне шкільне підприємництво», «Становлення української державності». У ліцеї апробовано практику створення змінних груп, що підтвердила свою ефективність, та механізми наповнення груп, щоб забезпечити комфортні умови співпраці. Здійснюючи пілотування нових профільних курсів, маємо можливість перевірити ефективність використання навчального ресурсу для підсилення профілів. Викладаючи інтегровані предмети, розвантажуюмо профілі. Активно долучаємо вчителів наукового ліцею до створення власних навчальних матеріалів (курсів за вибором, факультативів), щоб розширити базу для академічного вибору.

Освітню модель, апробовану в ліцеї на I етапі експериментального проєкту (передпілотування), представлено на рис. 1.

Висновки. Отже, проведено аналіз особливостей освітньої діяльності наукового ліцею на I етапі експериментального проєкту, виокремлено пріоритетні напрями, що забезпечили участь у передпілотуванні, змодельовано освітню систему відповідно до завдань старшої профільної школи, визначено проблеми, що потребують вирішення, а саме: поєднання в освітній діяльності наукового ліцею завдань старшої профільної школи відповідно до Державного стандарту та Типової освітньої програми і завдань спеціалізованого закладу, що забезпечує виконання Стандарту спеціалізованої освіти наукового спрямування; потреба системного навчання вчителів для викладання інтегрованих курсів, профільних/міжпрофільних курсів за вибором, створення власних курсів; розширення академічної свободи здобувачів освіти через нові пропозиції пакетних рішень для вибору; удосконалення практики формування змінних груп (при виборі профільних предметів). Робимо висновок, що запропонована модель може слугувати прикладом реалізації нових підходів до організації

освітньої діяльності старшої профільної школи. Організована відповідно до моделі освітньої діяльності забезпечує академічну свободу здобувачів освіти та сприяє формуванню індивідуальних освітніх траєкторій. Цей напрям потребує розширення та апробації нових підходів відповідно до особливостей наукового ліцею як спеціалізованого закладу освіти.

Перспектива подальших досліджень – у розробленні нових підходів до діяльності наукових ліцеїв у контексті реформи старшої профільної школи, зокрема розроблення Типової освітньої програми для наукових ліцеїв.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Загородня А.А. Профільне навчання: концептуальні підходи до реалізації в українській школі (2011–2017 рр.). *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2021 р., № 76, Т. 1. С. 14–17. <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2021.76-1.2>
2. Загородня А.А. Профільне навчання як форма радикальної диференціації освітнього процесу. *Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки*. 2020. № 2 (35). С. 17–22. <https://doi.org/10.26661/2522-4360-2020-2-02>
3. Лукашенко Т.Ф., Липова Л.А., Кучерявий І.Т., Габ А.І., Шахнін Д.Б., Малишев В.В. Профільне навчання: теорія та практика, досвід, проблеми, перспективи : навч. посібник. Київ : Університет «Україна», 2019. 293 с.
4. Малихін О.В., Арістова Н.О., Шелестова Л.В., Барановська О.В., Кизенко В.І., Кравчук О.П., Трубачева С.Е., Черноус О.В. Реалізація технологій профільного навчання в закладах загальної середньої освіти : методичний посібник. Київ : КОНВІ ПРИНТ, 2021. 197 с.
5. Освітня програма КЗ «Чернігівський обласний науковий ліцей» Чернігівської обласної ради URL: <https://lyceum-cn.org/diialnist/navchalna-diialnist/normativno-pravova-dokumentatsiia> (дата звернення 27.11.2025)
6. Про затвердження Концептуальних засад реформування профільної середньої освіти (академічні ліцеї) : Наказ Міністерства освіти і науки України від 10.10.2024 № 1451. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-kontseptualnykh-zasad-reformuvannia-profilnoi-serednoi-osvity-akademichni-litsej> (дата звернення 27.11.2025)
7. Сердюк Г.А. Педагогічні умови розвитку дослідницької компетентності вчителя української мови і літератури ліцею. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2023, 2 (68). С. 253–259. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/68-2-37>
8. Сердюк Г.А. Проблема розвитку дослідницької компетентності вчителів української мови і літератури в наукових дослідженнях. *Інноваційна педагогіка*. 2023, 2 (65). С. 111–116. <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/65.2.23>

9. Стандарт спеціалізованої освіти наукового спрямування: Наказ Міністерства освіти і науки України від 16.10.2019 р. № 1303 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1303729-19#Text> (дата звернення 27.11.2025)

10. Хмельницька О.С., Ткаченко Л.В. Проблеми та перспективи впровадження старшої профільної школи в Україні. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія «Педагогічні науки»*. Випуск № 3. 2022. С. 45–51.

Дата першого надходження рукопису до видання: 19.11.2025
Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 30.12.2025
Дата публікації: 30.12.2025